

УДК 342.95:348.328

Вікторія Чернописька
Національний університет “Львівська політехніка”,
д-р юрид. наук,
доцентка кафедри
цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту
права, психології та інноваційної освіти
Vika_Ch07@ukr.net
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3230-5971>

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК КОЛЕКТИВНОГО СУБ’ЄКТА ПРАВА

<http://doi.org/10.23939/law2022.33.136>

© Чернописька В., 2022

У статті виокремлено характерні ознаки правового статусу релігійної організації як учасника адміністративних правовідносин: невідприємницький характер діяльності та неприбутковість, організаційна єдність, державна реєстрація, майнова відокремленість, можливість захищати свої права у публічно-правовій сфері, оскаржувати дії та рішення органів публічного управління, бути позивачем в суді, здійснювати діяльність задля задоволення релігійних прав та інтересів віруючих та поширення релігійних переконань і вчень.

Специфіка адміністративно-правового статусу релігійних організацій полягає в тому, що вони, будучи невідприємницькими організаціями, мають ознаки некомерційних юридичних осіб, яким притаманна загальна мета створення – спільне задоволення релігійних прав громадян чи сприяння цьому. Водночас вони можуть існувати і в іншому стані, що відповідає праву громадян на об’єднання за певними інтересами, для чого такому утворенню не обов’язково отримувати статус юридичної особи.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус; релігійна організація; адміністративні права; адміністративні обов’язки; адміністративна правоздатність; адміністративна дієздатність; адміністративна деліктоздатність; адміністративно-правові гарантії діяльності; адміністративна відповідальність.

Постановка проблеми. Нині виникла потреба врахування законодавцем нових викликів та загроз, що пов’язані зі сферою діяльності релігійних організацій, які активно долучаються до публічно-правової сфери нашої держави. Незважаючи на здійснюваний упродовж останніх десятиліть процес оновлення нормативно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, реформування системи органів публічного управління, які забезпечують реалізацію цих гарантій на практиці, все ще невирішеними залишається ціла низка проблем. Зокрема, потребує вдосконалення адміністративно-правовий статус релігійних організацій, як і сукупність гарантій їхнього функціонування у сфері публічно-правових відносин, адміністративно-правової охорони

їхніх прав. Сучасні умови розвитку України як європейської держави вимагають формування ефективних адміністративно-правових гарантій їхнього функціонування.

Аналіз дослідження проблеми. Теоретичні аспекти проблеми та окремі загальні питання адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні були представлені в низці праць таких вітчизняних авторів, як І. Андрухів, А. Арістова, С. Бубнов, В. Войналович, І. Компанієць, М. Кравцова, П. Мінка, Р. Небожук, В. Новіков, В. Петрик, І. Пристінський, І. Рябко, С. Сливка, Н. Стоколос, М. Червенкова, Д. Шумунова, Л. Ярмол та ін. Попри вагомий доробок означених авторів у досліджуваній сфері, поза їхньою увагою залишилося багато актуальних питань функціонування релігійних організацій, зокрема проблем їх адміністративно-правового статусу.

Мета статті – схарактеризувати адміністративно-правовий статус релігійних організацій в Україні, визначити його особливості як колективного суб'єкта права.

Виклад основного матеріалу. Елементами адміністративно-правового статусу релігійної організації як колективного суб'єкта права є адміністративні права, обов'язки, адміністративна правосуб'єктність (адміністративна правоздатність, дієздатність та деліктоздатність), адміністративно-правові гарантії діяльності, адміністративна відповідальність. З метою більш детального представлення адміністративно-правового статусу релігійних організацій варто деталізувати специфіку правових можливостей окремих з них.

Релігійними організаціями в розумінні законодавця визнано широкий перелік релігійних громад, управлінь та центрів, монастирів, релігійних братств, місіонерських товариств, духовних закладів освіти, їхніх об'єднань, які охоплюють зазначені інституції. Функції останніх на практиці реалізують спеціальні центри (управління) [1].

В Україні є певна специфіка щодо визначення найменування релігійних організацій, що зумовлено традиціями та конфесійними устоями цих організацій. Так, законодавством визначено чіткий перелік світських назв різновидів релігійних організацій. Водночас, окрім традиційних визначень релігійних організацій, серед яких “релігійні громади”, “управління”, “центри”, “монастирі” тощо можуть використовуватися традиційні релігійні назви цих організацій, наприклад “парафія”, “дієцезія”, “помісна церква”, “згромадження”.

Не варто змішувати традиційні назви релігійних громад з їхніми юридичними найменуваннями та традиційними найменуваннями культових споруд [2, с. 185]. Останні присвячені певним подіям чи особам, а в юридичній назві релігійної організації повинна бути вказана її форма, чітко визначена чинним законодавством. Наприклад Парафія Успіння Пресвятої Діви Марії (традиційна назва) відповідно до статутних документів носить назву “Релігійна громада (парафії) Успіння Пресвятої Діви Марії Коломийської Єпархії Української Греко-католицької Церкви с. Яблуниця Яремчанської міської ради Івано-Франківської обл. [3]. У формулюванні назви вказано не лише приналежність релігійної організації до одного з її різновидів (релігійної громади), але й місце в ієрархії релігійних організацій та структурно-функціональне підпорядкування.

Варто погодитися з В. Піддубною, що релігійні організації, які виступають окремим видом непідприємницьких юридичних осіб зі спеціальним адміністративно-правовим статусом, характеризуються низкою ознак, серед яких їх функціональна спрямованість на задоволення спільних інтересів осіб, що сповідують певну релігію; заснування на добровільних засадах; відсутність чітких вимог щодо фіксації членства; неприбутковість та цільова спрямованість діяльності щодо сповідання та поширення віри; наявність ієрархічної організаційної побудови [4, с. 8, 12].

Доповнити цей перелік можна такими ознаками: незалежність від органів публічного управління; функціонування на засадах самоврядності; необов'язковість державної реєстрації;

добровільність вступу учасників; можливість зміни канонічної підлеглості зі збереженням майнових та інших прав.

Формування релігійних організацій, в першу чергу, зумовлене бажанням віруючих надати власним релігійним правам зовнішньої форми виразу, проявляти право на свободу релігії у колективній формі, втілювати можливість здійснювати певні релігійні заходи через об'єднання у релігійну спільноту. Формування колективних проявів релігійних поглядів є цілком закономірним процесом для розвитку людської цивілізації. Саме релігію вважають найдавнішою формою колективної людської діяльності. Вона виникла на етапі формування потреби колективної оцінки реальності. З цього приводу, дуже слушно зазначив Б. Тернопільський, що релігійні права реалізуються у площині відносин людина – церква – держава, чи віруючі – об'єднання віруючих (громадянське суспільство) – держава [5, с. 22].

Доволі складно релігійні організації ідентифікувати як окремих різновид юридичних осіб залежно від їхньої організаційно-правової форми. З одного боку, релігійні організації (наприклад релігійні громади, релігійні братства, місіонерські товариства (місії)) можуть мати ознаки товариств, тобто інституцій, заснованих на добровільному членстві, однак з іншого боку – деякі з них не наділені такими рисами. Зокрема (духовні заклади освіти, релігійні управління (центри), монастирі). Останні наділені ознаками громадського об'єднання, а заклади богословської освіти – ознаками установ [4, с. 11].

Ці особливості релігійних організацій, як і можливість функціонування без реалізації законодавчо визначеної процедури легалізації спонукали В. Піддубну назвати їх квазі-суб'єктами утвореннями та наполягати на важливості унормування та визначення в законодавстві обов'язковості процедури повідомлення органів публічного управління про їх створення [4, с. 11].

Система релігійних об'єднань в найширшому розумінні репрезентує інтереси та впливає на правовий статус релігійних організацій. Саме вони є організаційним уособленням певної конфесійної спільноти. Вони активно впливають на релігійні переконання членів релігійних організацій, нейтралізують чинники, що зумовлюють виникнення релігійних конфліктів, є організаторами релігійних заходів, виконують функцію репрезентації поглядів релігійних організацій у відносинах з органами публічного управління.

Серед релігійних об'єднань, що активно функціонують в нашій державі треба виокремити такі, як Православна церква України, Українська Греко-Католицька Церква, Римо-Католицька Церква в Україні, Українська Православна Церква (в юрисдикції Московського Патріархату), Українська Євангельська Церква та інші. Варто зазначити, що хоча ці інституції й не є за своїм правовим статусом юридичними особами і відповідно учасниками адміністративних правовідносин, проте вони можуть репрезентувати свої інтереси через управління чи центри, що володіють правами юридичної особи та наділені правами у публічно-правовій сфері.

Саме правовий статус юридичної особи, що надається управлінням (центрам) дає змогу вирішення питань отримання адміністративно-правових послуг, представництва інтересів в органах публічного управління, участі в адміністративно-правових відносинах. Тобто права цих об'єднань реалізуються та захищаються через застосування моделі представництва через спеціальні управління (центри).

Варто зазначити, що на противагу моделі представництва, що знайшла свою апробацію в Україні, в деяких інших державах функціонує юридична особа. Вітчизняний підхід вченими відзначається як більш досконалий, такий, що забезпечує відокремлення церкви від держави та свободу прав віруючих. Зокрема В. Борисова стверджує, що вітчизняний підхід законодавця є відображенням більш виваженого бачення правового статусу релігійних об'єднань (церков). Вони є ієрархічною системою управління усіма релігійними організаціями (діють через органи церковного управління, церковні суди), в основі діяльності якої лежить, передовсім, канонічне право. При цьому ця система охоплює релігійні організації, що належать до юридичних осіб, так і ті, що не мають такого правового статусу [6, с. 126–127]. Тобто це система, що функціонує у власному вимірі

релігійних правил, звичаїв, обрядів, комунікує з державою та органами публічного управління через інституції, які формуються у межах правового поля держави, є учасниками адміністративно-правових відносин.

Щоби зрозуміти особливості релігійного плюралізму нашої держави, слід звернутися до офіційної статистики представництва різних релігій, церков, віросповідань у окремих регіонах. Зокрема, за даними Хмельницької обласної державної адміністрації, найрозповсюдженішим в Хмельницькій області за конфесійною ознакою є православ'я. Функціонують понад 1363 православних релігійних організацій, що становить 68,5 % від загальної кількості таких інституцій в регіоні. У Хмельницькій області налічується понад 350 протестантських релігійних організацій, що становить 17,6 % від усіх релігійних організацій регіону та діє 236 релігійних організацій католицького віросповідання (11,9 %), 19 релігійних організацій іудаїзму (1 %), 12 язичницьких релігійних організацій (0,6 %) та 3 вірменські релігійні організації (0,2 %). Також у регіоні наявні дві громади, що представляють іслам та дві релігійні організації іудейського та орієнталістського походження [3].

Адміністративно-правовою основою діяльності релігійних громад є ст. 8 Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації", де йдеться про необов'язковість повідомлення органів публічного управління про утворення таких інституцій [1]. Саме положеннями цієї статті визначено релігійну формацію як місцеву організацію віруючих громадян, які є прихильниками одних релігійних поглядів та об'єднавшись мають на меті колективне задоволення своїх релігійних потреб. Для таких віруючих спільним є культ, віросповідання, релігійний напрям чи течія тощо. Положеннями цієї ж статті закону чітко визначено взаємовідносини релігійних громад з державою та можливість вільно обирати підлеглість у канонічній та організаційній сферах наявним в нашій державі та за її межами релігійним центрам (управлінням) [1].

На думку окремих вчених, таке визначення, розміщене в законі, заслуговує на критику. На думку А. Радченко, критику викликає моноконфесійний підхід до визначення поняття релігійної громади. Зокрема, поза увагою законодавця залишилася можливість об'єднання в релігійній громаді представників різних релігій (католиків, православних та інших). Такий підхід законодавця став суттєвою перешкодою для державної реєстрації низки релігійних організацій, до яких входять представники різних релігійних конфесій [7, с. 14].

Такої ж думки Д. Вовк, яка наголошує, що вимога закону про заборону різної конфесійної приналежності віруючих, що хочуть створити релігійну громаду, не є доречною, позаяк, тим самим держава здійснює оцінку релігійних поглядів, втручається в автономну діяльність релігійної громади [8, с. 26].

Принцип вільного волевиявлення є засадничою умовою членства в релігійних громадах. Організаційні засади функціонування, принципи залучення нових членів релігійних громад визначаються їх статутними документами.

Набуття правового статусу юридичної особи релігійними громадами пов'язане з проходженням державної реєстрації статутів цими інституціями. Порядок реалізації цієї процедури деталізований у ст. 12-14 Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації", де йдеться про необов'язковість повідомлення органів публічного управління про утворення таких інституцій [1].

Перелік документів, що передається до обласної, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, Ради міністрів Автономної Республіки Крим охоплює засвідчені у визначеному законом порядку заяву, що повинна містити засвідченні в нотаріальному порядку підписи членів релігійної громади, які досягли 18-річного віку (не менше десяти осіб); рішення (витяг з протоколу загальних зборів віруючих, установчого релігійного з'їзду, конференції), яким засвідчується створення релігійної громади (повинно містити інформацію про найменування, затвердження статуту, управлінські органи релігійної громади); статут (положення) релігійної громади (містить інформацію про різновид релігійної інституції, канонічну приналежність, місцезнаходження, приналежність та структурне підпорядкування в рамках релігійного об'єднання,

її майно та порядок врегулювання питань майнового характеру, права щодо створення інших інституцій (підприємств, ЗМІ, релігійних формацій, ЗВО, порядок внесення змін до статуту)); документи, що посвідчують майнові права (право власності, користування приміщеннями тощо).

Релігійна громада є незалежною у прийнятті рішення щодо створення, реорганізації та ліквідації. Держава не може втручатися у ці процеси, як і в діяльність державних або церковних органів загалом.

В. Новіков назвав релігійні громади, що функціонують без державної реєстрації, квазі-суб'єктами утвореннями, які слід йменувати "група віруючих". Таке об'єднання обмежене у юридичному представництві своїх інтересів перед органами публічного управління. Воно формується задля задоволення релігійних потреб сповідування та поширення релігійних поглядів без проведення державної реєстрації [9, с. 88–97].

Здебільшого без державної реєстрації в Україні функціонують секти, нетрадиційні релігійні рухи, культу, неокульти. Варто зазначити, що відмова в проведенні державної реєстрації таких релігійних інституцій часто є наслідком порушення ними балансу релігійної свободи та публічного порядку. Тобто органи публічного управління, що уповноважені здійснювати державну реєстрацію статутів цих інституцій, виступають суб'єктами захисту прав віруючих громадян, суспільства та забезпечення публічного порядку. Неодноразово була відмова таким релігійним організаціям у їхній державній реєстрації через їх систематичне порушення прав віруючих, невідповідність статутних документів, деструктивний суспільний вплив, який супроводжується порушенням публічного порядку, що засвідчувалося зверненнями до органів публічного управління та правоохоронних органів.

На таких фактах наголошував Д. Вовк, аналізуючи судові справи, що розглядалися Окружним адміністративним судом м. Києва за позовом релігійної громади "Церква саєнтології Києва", ВАСУ у касаційному провадженні за скаргою релігійної громади "Асоціація Святого Духа за об'єднання світового християнства" [8, с. 25]. Згодом ВАСУ ухвалою у справі № К/9991/17105/12 від 29 травня 2014 р. було підтримано позиції вищезазначених судів та звернута увага на те, що відмові в реєстрації передували звернення зі скаргами до Київської міської державної адміністрації, прийнята до уваги діяльність таких інституцій в Україні, що пов'язана з грубим порушенням чинного законодавства, так і у інших державах, де їх функціонування розглянуто як діяльність, що створює небезпеку публічному порядку, обмежує свободу совісті і віросповідання громадян [8, с. 26].

В Україні також виникали секти, як спільноти віруючих, які від'єдналися в організаційному аспекті від традиційної церкви. Діяльність сект вирізняється домінуючою роллю наставника, що користується усестороннім контролем за життям adeptів. При цьому відсутні ознаки організаційної та канонічної підпорядкованості щодо релігійних об'єднань. Це є суттєвою перешкодою для віднесення сект до певних релігійних груп [9, с. 88–97].

Діяльність новітніх релігійних рухів, сект часто є загрозою правам та свободам громадян, що засвідчено як практикою вітчизняних судових органів, так і низкою міжнародно-правових актів, що мають стати прикладом для розвитку правового регулювання цієї сфери в Україні. Зокрема у змісті Рапорту про розвиток сект і новітніх релігійних рухів у країнах Європейського Союзу (складено від імені Комітету з питань культури, молоді, освіти, ЗМІ та спорту на тему активності деяких новітніх релігійних рухів на території ЄС) (Документ Європейського парламенту 1-47/84 від 02.04.1984 р.) було відображено нейтральну позицію Європейського парламенту щодо таких рухів і сект, та водночас наведено широкий перелік порушення ними прав громадян, що потрібно враховувати у процесі публічно-правового регулювання сфери їх діяльності. Серед таких фактів масове самогубство у 1979 р. 900 членів секти "Храсм народів" у Джонстауні (Гаяна), згадано про незаконну діяльність Церкви об'єднання (муністів) щодо використання щодо віруючих спеціальних психотехнік, зв'язок з південнокорейськими спецслужбами, незаконну торгівлю зброєю, схилення секти "Божі діти" щодо зайняття послідовників проституцією тощо [10, с. 30–31].

До традиційних видів релігійних організацій варто зарахувати монастирі. Відповідно до ст. 10 Закону України “Про свободу совісті та релігійні організації” в нашій державі можуть створюватися монастирі, релігійні братства і місії. Такі релігійні організації функціонують у православ’ї, католицизмі і буддизмі. Сьогодні в Україні діє широке коло монастирів ПЦУ, УГКЦ, РКЦ, УПЦ. Кількість монастирів сьогодні в нашій державі налічується понад 516, послух несуть понад 6 901 ченців та черниць [11], їх кількість й надалі зростає.

Прикладами монастирів, що створюються віруючими УГКЦ, є Святопокровський жіночий монастир Студійського Уставу УГКЦ, Монастирі св. Софії Сестер служебниць (м. Київ), Архангела Михаїла ЧСВВ (м. Київ), Пресвятої Родина (м. Київ), Сестер служебниць (с. Княжичі), Введення Богородиці ЧСВВ (м. Житомир), сестер Редемптористок (м. Чернігів).

Варто розуміти різницю між монастирями як культовими об’єктами (комплексу споруд сакрального значення) та монастирями як формами об’єднання чернечої громади. Останні носять назву відмінну від назви культової споруди, наприклад “Релігійне братство Андрія Первозваного” [2, с. 185].

Відповідно до положень статті 10 Закону України “Про свободу совісті та релігійні організації” релігійні управління та центри наділені правом у межах їхніх статутних документів бути засновниками монастирів, релігійних братств, місіонерських товариств (місій) [1]. Такі інституції мають свої статuti (положення), які підлягають державній реєстрації.

Для католицизму характерним є створення, так званих, згромаджень чи конгрегацій (орденів), які за своєю природою чернечим співтовариством чи союзом монастирів, які діють на основі спільних статутних документів. Нормативно-правовими актами не деталізовано правовий статус таких згромаджень, а їхня державна реєстрація відбувається під загальною назвою “релігійна організація монастир згромадження”.

Приміром в Україні діє ціла низка згромаджень УГКЦ, РКЦ, що засновують монастирі. Наприклад віруючими РКЦ засновано Згромадження Сестер Служебниць Непорочного Зачаття Пресвятої Діви Марії (Сілезькі), Згромадження Сестер Вчительок Св. Дороти (Дочки Пресвятих Сердець), Згромадження сестер Св. Домініка в Польщі (Домініканки), Згромадження сестер Францисканок (Францисканки Родина Марії) та інші, якими можуть засновуватися монастирі.

Нечіткість визначення правового статусу релігійних згромаджень та відсутність нормативно-правової основи їх взаємодії з органами публічного управління, реалізації представницьких функцій щодо монастирів є суттєвим недоліком чинного законодавства та перешкодою для належного функціонування таких релігійних організацій.

Специфікою діяльності монастирів як релігійних організацій та водночас церковно-релігійних установ є наявність двох статутних положень – канонічних і світських, спільність проживання осіб, що належать до чернечого сану, майнова відокремленість монастирів з облаштуванням келій, храму. Створенню монастиря передують рішення релігійного управління (центру) (наприклад благословення правлячого архієрея). Очолює монастир настоятель, можуть бути намісники, духівники, діє духовний собор чи капітула, яким вирішуються питання організації функціонування монастиря.

Як зазначає В. Новіков, до головних ознак монастиря варто зарахувати його канонічну приналежність, специфіку заснування відповідно до рішення вищого органу релігійного об’єднання, дотримання визначеної канонічної процедури, специфіка порядку прийому до монастирів, спільність проживання ченців задля сповідання релігії, діяльність щодо поширення релігійних поглядів [9, с. 89].

Особливу увагу треба звернути на функціонування релігійних управлінь та центрів, які є уповноваженими на взаємодію з державою інституціями, формуються віруючими задля публічно-правового, релігійного та конфесійного представництва. Вони є одними з найважливіших елементів релігійної мережі, оскільки наділені можливістю представляти інтереси прихильників певного віросповідання, конфесії, інтереси релігійних громад, монастирів, інших релігійних

організацій у взаємовідносинах з органами влади. Таких організацій є понад 290 (єпархій, дієцезій тощо) в нашій державі [11].

Релігійні управління і центри в статутних документах вказують на наявність подвійної назви (релігійної та світської), зазначають структурну приналежність, як наприклад “Єпархіальне управління Української Православної Церкви”). Релігійні управління і центри наділені правом бути засновниками монастирів, релігійних братств, місіонерських товариств.

Такими управліннями, центрами можуть засновуватися духовні, освітні заклади для підготовки священнослужителів та фахівців в інших сферах релігії, такі заклади визнаються законом релігійними організаціями та діють на основі статутів (положень), що підлягають реєстрації у визначеному законом порядку [1]. Для розвитку богословської освіти протягом останніх років характерні нові тенденції, що засвідчують її зближення з державною системою вищої освіти. Зокрема серед завдань духовної семінарії ПЦУ, що визначені її статутом, є здійснення професійної підготовки та підвищення кваліфікації священнослужителів. Діяльність цих освітніх закладів стосується задоволення потреби щодо духовного розвитку особи шляхом отримання відповідної релігійної освіти [9, с. 36–38].

Духовні заклади освіти у своїх статутних документах зазначають як традиційні назви, наприклад семінарія та усталені в законодавстві назви, наприклад академія, інститут [2, с. 185].

Новації щодо діяльності ЗВДО закладені чинним законом України “Про вищу освіту”. Закон заклав адміністративно-правові засади для інтеграції богословської освіти у загальну освітню систему держави, визнання наукових здобутків у цій сфері, зберігши можливості для її автономії та прояву релігійної специфіки. При цьому законом не визначається правовий статус закладів вищої духовної освіти, а акцентує на додаткових можливостях випускників та працівників ЗВДО в нашій державі. Попри це, законодавець у п. 18. прикінцевих та перехідних положень наголошує на еквівалентності документам державного зразка документів про вищу освіту, наукові ступені та вчені звання, які видаються ЗВДО [12]. Такі новації, внесені в положення чинних нормативно-правових актів є свідченням удосконалення адміністративно-правового статусу ЗВДО та визнання державою цих інституцій як таких, що надають якісні освітні послуги.

Окрім цього, законом передбачено можливість створення релігійних братств, що є окремим різновидом релігійних організацій, що формується задля реалізації релігійно-просвітницької мети [9, с. 88–97] (наприклад Священниче Братство Святого Священномученика Йосафата УГКЦ). Серед таких братств існують й місіонерські товариства (місії). Вони сприяють поширенню релігійних поглядів, переконань серед населення, для якого характерним є сповідування іншої віри. Його створення належить до повноважень релігійних управлінь (центрів), прикладом таких є Християнське місійне товариство “Фундація духовного єднання України”, Християнське місіонерське товариство “Асамблея Божа” Всеукраїнського Союзу церков християн віри Євангельської п’ятидидесятників” та інші.

Отже, можна виділити наступні характерні ознаки правового статусу релігійної організації як учасника адміністративних правовідносин: непідприємницький характер діяльності та неприбутковість організаційна єдність, державна реєстрація, майнова відокремленість, можливість захищати свої права у публічно-правовій сфері, оскаржувати дії та рішення органів публічного управління, бути позивачем в суді, здійснювати діяльність задля задоволення релігійних прав та інтересів віруючих та поширення релігійних переконань та учень.

На важливій спільній ознаці громадських об’єднань та релігійних організацій наголосив В. Новіков, зазначивши, що відповідно до статутних документів цих організацій кошти, майно цих інституцій не підлягають перерозподілу між їхніми членами [9, с. 88–97].

Висновки. Підсумовуючи, треба зазначити, що специфіка адміністративно-правового статусу релігійних організацій полягає в тому, що вони, будучи непідприємницькими організаціями, мають ознаки некомерційних юридичних осіб, яким притаманна загальна мета створення – спільне

задоволення релігійних прав громадян чи сприяння цьому та водночас вони можуть існувати і в іншому стані, що відповідає праву громадян на об'єднання за певними інтересами, для чого такому утворенню не обов'язково отримувати статус юридичної особи. При цьому у взаємовідносинах з органами публічного управління ці організації діють на засадах гарантування свободи віросповідання; заборони дискримінаційних проявів обмеження свободи віросповідання, дискримінації релігійних організацій загалом, забезпечення незалежності релігійних організацій від держави; їхньої рівності перед законом та законності діяльності таких інституцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 р. № 987-XII. Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 25. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text> (дата звернення: 10.01.2022).
2. Губар А. (1996). Взаємовідносини української держави та церкви: проблеми сучасного законодавства. *Свобода віровизнання. Церква і держава в Україні*. К.: Право. С. 184–186.
3. Релігія та національні меншини. Офіційне інтернет-представництво. URL: https://www.adm-km.gov.ua/?page_id=1519 (дата звернення: 10.01.2022).
4. Піддубна В. Ф. (2008). Релігійні організації як суб'єкти цивільних правовідносин : автореф. дис.... д-ра канд. наук: 12.00.03. Харків. 20 с.
5. Радченко А. Ю. (2016). Правовий статус релігійних об'єднань як інституту громадянського суспільства : дис.... канд. юрид. наук: 12.00.01. Х. 207 с.
6. Борисова В. І. (2014). Релігійна організація – функціональний вид невідприємницьких організацій. *Право України*. № 2. С. 123–130.
7. Радченко А. Ю. (2015). Правовий статус релігійних об'єднань: проблеми законодавчого врегулювання. *Право і суспільство*. № 5.2(2). С. 13–18.
8. Вовк Д. О. (2014). Як українські суди баланують релігійну свободу: аналіз у контексті світськості. *Право і громадянське суспільство*. № 3. С. 4–37.
9. Новіков В. В. (2012). До питання про правовий статус і види релігійних організацій. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична*. Вип. 2(2). С. 88–97.
10. Камінські І. (2018) Секти на новітні релігійні рухи в офіційних документах. Класифікація, аналіз, коментарі і тексти джерел (рапорти, резолюції, рекомендації, постанови, розпорядження). Пер. з польської Р. Свилярський. Л.: НВФ “Українські технології”. 448 с.
11. Звіт про мережу релігійних організацій в Україні станом. URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245083533&cat_id=244950594 (дата звернення: 10.01.2022).
12. Закон України “Про вищу освіту”. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 10.01.2022).

REFERENCES

1. *Pro svobodu sovisti ta relihiini orhanizatsii*: [On freedom of conscience and religious organizations] Zakon Ukrainy vid 23 kvitnia 1991 r. No. 987-XII. Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR. 1991. No 25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text> (Accessed: 03.03.2022) [in Ukrainian].
2. Hubar A. (1996). *Vzaiemovidnosyny ukrainskoi derzhavy ta tserkvy: problemy suchasnoho zakonodavstva. Svoboda virovyznannia*. [Relationships between the Ukrainian state and the church: problems of modern legislation. Freedom of religion]. Tserkva i derzhava v Ukraini. K.: Pravo. H. 184–186 [in Ukrainian].
3. *Relihiia ta natsionalni menshyny*. [Religion and national minorities.]. Ofitsiine internet-predstavnytstvo. URL: https://www.adm-km.gov.ua/?page_id=1519 (Accessed: 03.03.2022) [in Ukrainian].
4. Pidubna V. F. (2008). *Relihiini orhanizatsii yak subiekty tsyvilnykh pravovidnosyn*. [Religious organizations as subjects of civil law]. Avtoref. dys.... d-ra kand. nauk: 12.00.03. Kharkiv. 20 p [in Ukrainian].
5. Radchenko A. Yu. (2016). *Pravovi status relihiinykh obiednan yak instytutu hromadianskoho suspilstva*. [Legal status of religious associations as a civil society institution]. Dys.... kand. yuryd. nauk: 12.00.01. Kh. 207 p. [in Ukrainian].
6. Borysova V. I. (2014). *Relihiina orhanizatsiia – funktsionalnyi vyd nepidpriemnytskykh orhanizatsii*. [Religious organization – a functional type of non-profit organizations]. Pravo Ukrainy. No. 2. P. 123–130 [in Ukrainian].

7. Radchenko A. Yu. (2015). *Pravovyi status relihiinykh obiednan: problemy zakonodavchoho vrehuliuvannia*. [Legal status of religious associations: problems of legislative regulation]. *Pravo i suspilstvo*. No. 5.2(2). P. 13–18 [in Ukrainian].
8. Vovk D. O. (2014). *Yak ukrainski sudy balansuiut relihiinu svobodu: analiz u konteksti svitskosti*. [How Ukrainian courts balance religious freedom: an analysis in the context of secularism]. *Pravo i hromadianske suspilstvo*. No. 3. P. 4–37 [in Ukrainian].
9. Novikov V. V. (2012). *Do pytannia pro pravovyi status i vydy relihiinykh orhanizatsii*. [On the question of the legal status and types of religious organizations]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriya yurydychna*. Vol. 2(2). P. 88–97 [in Ukrainian].
10. Kaminski I. (2018) *Sekty na novitni relihiini rukhy v ofitsiinykh dokumentakh. Klasyfikatsiia, analiz, komentari i teksty dzherel (raporty, rezoliutsii, rekomendatsii, postanovy, rozporiadzhennia)*. [Sects on the latest religious movements in official documents. Classification, analysis, comments and texts of sources (reports, resolutions, recommendations, resolutions, orders)]. *Per. z polskoi R. Svyarskyi. L.: NVF "Ukrainski tekhnolohii"*. 448 p. [in Ukrainian].
11. *Zvit pro merezhu relihiinykh orhanizatsii v Ukraini stanom*. [Report on the network of religious organizations in Ukraine as of.]. URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245083533&cat_id=244950594 (Accessed: 03.03.2022) [in Ukrainian].
12. *Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu"*. [Law of Ukraine "On Higher Education"]. *Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy" / VR Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (Accessed: 03.03.2022) [in Ukrainian].

Дата надходження: 07.12.2021 р.

Victoria Chornopyska
National University "Lviv Polytechnic",
doctor of law,
associate Professor of
civil law and procedure
of the Educational and scientific institute
of law, psychology, and innovation education

FEATURES OF THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF RELIGIOUS ORGANIZATIONS AS A COLLECTIVE SUBJECT OF LAW

The article highlights the characteristics of the legal status of a religious organization as a participant in administrative relations: non-entrepreneurial nature and non-profit organizational unity, state registration, property separation, the ability to protect their rights in public law, challenge actions and decisions of public authorities, be a plaintiff in court, to carry out activities to satisfy the religious rights and interests of believers and to spread religious beliefs and disciples.

The specificity of the administrative and legal status of religious organizations is that they, as non-profit organizations, have the characteristics of non-profit legal entities, which have a common goal of creation – joint satisfaction of religious rights or promote it and at the same time they can exist in another state. the right of citizens to unite in certain interests, for which such an entity does not have to obtain the status of a legal entity.

Key words: administrative and legal status; religious organization; administrative rights; administrative responsibilities; administrative capacity; administrative capacity; administrative tort; administrative and legal guarantees of activity; administrative responsibility.